

ҚАЗАҚСТАНДА ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДІ ЖАҢҒЫРТУДАҒЫ МЕКТЕП МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ КОЛЛАБОРАТИВТІ ЗЕРТТЕУ ОРТАСЫНЫҢ ӘЛЕУЕТІ

*А.У. Тулепбергенова*¹ , *А. С. Орынбекова*^{*2} ,
*К.С. Кенжебаева*³ , *А.Қ.Қайрат*⁴

¹Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан

^{2,4} Шәкәрім университеті, Семей, Қазақстан

³Қорқыт ата атындағы Қызылорда университеті, Қызылорда, Қазақстан

E-mail: ¹*ardak.t82@mail.ru,* ^{*2}*ainur-samatovna@mail.ru,*
³*kundiz_27_87@mail.ru,* ⁴*qairataidos@shakarim.kz*

Аңдатпа. Мақалада Қазақстанның педагогикалық білімін жаңғырту үдерісіндегі мектеп мұғалімдерінің бірлескен зерттеу ортасының рөлі мен әлеуеті қарастырылады. Педагогтердің зерттеу қызметін үздіксіз кәсіби даму жүйесіне интеграциялау қажеттілігі негізделді. Бірлескен зерттеу ортасының негізгі сипаттамалары анықталды: желілік өзара іс-қимыл, бірлескен білім өндірісі, кәсіби құзыреттіліктер мен рефлексиялық тәжірибелерді дамыту. Мұндай орталардың білім беру процесінің сапасын арттыруға және мұғалімдердің инновациялық мәдениетін қалыптастыруға әсері көрсетіледі. Педагогтердің коллаборативті зерттеу қызметі кәсіби қауымдастықтарды қалыптастыруға, рефлексивті және аналитикалық дағдыларды дамытуға, педагогикалық тәжірибелердің сапасын арттыруға ықпал ететіні сипатталады.

Мақаланың мақсаты – халықаралық ғылыми әдебиеттер негізінде мектеп мұғалімдерінің коллаборативті зерттеу ортасының теориялық-әдіснамалық негіздерін және педагогикалық білім беруді жаңғыртудағы әлеуетін талдау. Зерттеу әдіснамасы ретінде теориялық талдау, салыстырмалы талдау, интерпретациялық синтез және концептуалдық модельдеу тәсілдері қолданылды. Халықаралық тәжірибеде кең таралған Professional Learning Communities, Communities of Practice, Action Research, Collaborative Inquiry модельдері жүйеленіп қарастырылды. Талдау нәтижесінде коллаборативті зерттеу ортасының негізгі компоненттері ретінде институционалдық қолдау, кәсіби сенім мәдениеті, зерттеу құзыреттілігі, көшбасшылық, цифрлық өзара әрекеттесу және инновациялық белсенділік анықталды. Сонымен қатар, бұл орта мұғалімдердің кәсіби автономиясын, рефлексивтік тәжірибесін, зерттеушілік мәдениетін және білім беру сапасын арттыруға ықпал ететіні негізделді.

Коллаборативті зерттеу ортасын дамыту педагогтердің инновация субъектілері ретінде қалыптасуына ықпал етеді және Қазақстанның педагогикалық білімін жаңғыртудағы маңызды бағыт болып табылатын тұрақты кәсіби өсу үшін жағдай жасайды деген қорытынды жасалады.

Түйін сөздер: Коллаборативті зерттеу ортасы, коллаборативті зерттеу процесі, педагогикалық білім беру, мұғалімдердің кәсіби дамуы, зерттеушілік мәдениет, жаңғырту, халықаралық тәжірибе.

Кіріспе

Қазақстанның қазіргі білім беру саясаты цифрландыру, жаһандану және тұрақты даму сын-тегеуріндеріне жауап бере алатын бәсекеге қабілетті педагогикалық жүйені қалыптастыруға бағытталған. Бұл тұрғыда мектеп мұғалімдері арасында коллаборативті зерттеу тәжірибелерін дамыту ерекше маңызға ие, олар тек кәсіби өсудің ғана емес, сонымен бірге жалпы педагогикалық білім беруді модернизациялаудың құралына айналады.

Қазақстанда педагогикалық білім беруді жаңғырту білім мазмұнын жаңарту, цифрлық технологияларды енгізу, инклюзивті білім беруді дамыту және мұғалімдердің кәсіби мәртебесін арттыру бағытында жүзеге асырылуда. Дегенмен, реформалардың табыстылығы көбіне мұғалімдердің кәсіби даму сапасына тәуелді.

Соңғы онжылдықта халықаралық зерттеулер мұғалімдердің кәсіби дамуының ең тиімді жолдарының бірі ретінде бірлескен зерттеу тәжірибелерін көрсетеді. Мұндай тәжірибелер кәсіби оқшаулануды азайтып, тәжірибе алмасуды күшейтіп, білім беру мәселелерін ұжымдық шешуге мүмкіндік береді.

Осыған байланысты мақалада мектеп мұғалімдерінің коллаборативті зерттеу ортасының теориялық негіздері мен әлеуеті халықаралық ғылыми дискурс аясында талданады.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Әділетті Қазақстан: заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм» атты Қазақстан халқына Жолдауында «Мұғалімдердің біліктілігін арттыруға және әлеуметтік мәртебесін көтеруге көңіл бөлген абзал. Ұстаздар – ұлттың зияткерлік қуаты. Олар білімді ұрпақ тәрбиелеу арқылы еліміздің өркендеуіне жол ашады. Үздік оқу бағдарламасы, заманауи мектептер, озық басқару жүйесі болса да, ұстаз білікті болмаса, оның бәрі бекер екені анық», - деп көрсетіледі (Қасым-Жомарт Тоқаев 2024). Осы орайда, мектепті басқару жүйесінің озық тәжірибесін құру үшін тиімді орта құру мәселесі алға шығады. Оның ішінде мектептегі педагогикалық білім беруді жаңғырту жағдайында мұғалімдерінің зерттеушілік іс-әрекетін қалыптастыру мақсатында коллаборативті зерттеу ортасын құру қажеттілігі туындайды.

Ғалым М.Б. Курманбекова қазіргі жастар алатын білім аға буыннан өзгеше болуы керек екеніне назар аударады (М.Б. Курманбекова 2023). Аталмыш ғалымның пікірінше егер бұрын оқушыларда білім беру барысында жалпы және тар кәсіби ой-өрісті қалыптастыруға баса назар аударылса, ал қазір білім беру оқушылардың жеке басының жалпы мәдениетінің жоғары деңгейінің, әлемнің барабар ғылыми бейнесінің арқасында жастардың табысты әлеуметтенуіне ықпал етуі керек екенін айтады. Сондықтан, білім алушылардағы бұл қасиеттер зерттеу барысында қалыптасады деген тұжырым жасайды. Осы орайда, біз өскелең ұрпақтың әлем туралы позитивті көрінісін қалыптастыруда мұғалімдердің зерттеу ортасын құру қажеттілігін алға тартамыз.

Зерттеу іс-әрекетінің мәселесі отандық ғалым Р.К. Тұрысжанованың еңбегінде рухани – адамгершілік құндылықтарды қалыптастыру негізінде қарастырылады (Р.К. Тұрысжанова 2002).

Ғалымдар А.О. Карповтың, А.А. Пентин, С.А. Новосёлов мен Т.В. Звереваның еңбектерінде де зерттеушілік іс-әрекет тұжырымдалады. Зерттеушілік білімінің моделін негіздей отырып, А.О. Карпов ондағы танымдық қызметті бөліп көрсетеді. Ол қоршаған әлем туралы ғылыми танымның объектілік қатынастарының субъективті сапасын көрсетеді деп тұжырымдалады (А.О. Карповтың 2015).

А.А. Пентиннің еңбегінде білім беру процесіндегі зерттеу мұғалімнің жетекшілігімен оқушының оқу-ғылыми ізденісі, оқу іс-әрекетіне субъективті жаңа элементтер енгізуі ретінде қарастырылады (Пентин А.А. 2006).

Ғалымдар С.А. Новосёлов мен Т.В. Звереваның еңбектерінде «Психологиялық және педагогикалық ғылымда зерттеу дегеніміз – ғылыми іс-әрекеттің нәтижесінде оқыту мен тәрбиелеудің заңдылықтары, құрылымы, механизмі туралы; педагогиканың теориясы мен тарихы туралы; оқу-тәрбие жұмысын ұйымдастыру әдістемесі, оның мазмұны, принциптері мен ұйымдастырушылық формалары туралы жаңа білім алу процесі. Әдетте, педагогикалық зерттеу объектісі ретінде педагогикалық жүйелер мен процестер (тәрбие, білім беру, даму, тұлғаны, ұжымды қалыптастыру) бола алады; ал пәндер-педагогикалық объектінің белгілі бір саласындағы әртүрлі элементтер, байланыстар, күрделі қатынастар», - деп көрсетіледі (Новосёлов С.А., Зверева Т.В. 2009).

Қазақстандық ғалым Ш.Т. Таубаева авторлық бірлестікте зерттеушілік іс-әрекеттің мәні мен құрылымын ұсынады (Таубаева Ш.Т. 2014).

Зерттеулерді талай келе біз білім берудегі зерттеу ортасын былай тұжырымдаймыз: бұл оқушылардың зерттеу дағдыларын, шығармашылық ойлауын және тәуелсіздігін дамытуға ықпал ете отырып, олардың оқу-зерттеу қызметін ынталандыратын арнайы ұйымдастырылған кеңістік пен жағдайлар.

Кейбір зерттеулерде білім берудегі зерттеушілік орта мұғалімге ғылыми әлеуетті дамытуға мүмкіндік береді, шығармашылық өзін-өзі дамыту мен жүзеге асыру қажеттілігін ынталандырады деп көрсетіледі (Абанкина Т.В. 2015; Менг Т.В. 2008). Демек, білім берудегі зерттеу ортасы – бұл өзін-өзі жүзеге асыруды және кәсіби өсуді қамтамасыз ету мақсатында оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған көп өлшемді, жеке бағдарланған, өзін-өзі ұйымдастыратын тұтастық болып табылады.

Л.И. Дудина, В.И. Загвязинский, Н. В. Кузьмина, В.И. Мареев, В.А. Слостенин, М.И. Станкин сияқты зерттеушілердің еңбектерінде ғылыми-зерттеу жұмысы мұғалімнің шығармашылық әлеуетін, оның кәсіби қасиеттері мен педагогикалық шеберлігін дамыту құралымен анықталады. Осы орайда мектептегі ғылыми зерттеу ортасын заманауи тұрғыда тұжырымдау өзінің өзектілігін арттырады. Әсіресе педагогикалық білім беруді жаңғыртудағы мектеп мұғалімдерінің коллективті зерттеу ортасын ғылыми-теориялық негіздеу маңызды мәселелердің бірі болып табылады.

Коллективті зерттеу ортасы ұғымы білім берудегі ынтымақтастық, кәсіби қауымдастықтар мен зерттеу мәдениеті идеяларының қиылысында қалыптасты. Бұл тәсілдің бастауы 1970-1980 жылдар аралығында, педагогикада action research (іс-әрекеттегі зерттеу) және teacher as researcher (мұғалім зерттеуші ретінде) тұжырымдамалары белсенді дами бастаған кезден басталады. Ғалымдар Л.Стенхаус, Д. Эллиот ұсынған бұл идеялар мұғалімнің техниканы орындаушы ретінде ғана емес, сонымен қатар ғылыми ізденістің субъектісі ретінде танылуын бастады.

1990-2000 жылдары білім беруді цифрландыру және жаһандану аясында кәсіби білім алушылар қауымдастығы (professional Learning Communities, PLC) пайда болды, онда ынтымақтастық пен білім алмасу кәсіби дамудың маңызды тетіктеріне айналды.

Қазақстанда бірлескен зерттеу ортасы 2010 жылдары педагогикалық білім беру реформаларына, оқытудың жаңартылған мазмұнын енгізуге және біліктілікті арттыру бағдарламаларына (атап айтқанда, «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығының бағдарламаларына) байланысты белсенді қалыптаса бастады. Бұл процесс инновацияларды қалыптастыруға және ұлттық білім беру жүйесін жаңғыртуға қатысуға қабілетті зерттеуші мұғалімдердің тұрақты кәсіби қауымдастықтарын құруға бағытталған.

XXI ғасырдағы білім беру жүйесінің негізгі мақсаты – оқушыға тек білім беру емес, оны өмір бойы оқуға қабілетті, сыни тұрғыда ойлайтын, заманауи қоғамның әлеуметтік және кәсіби сұраныстарына жауап бере алатын тұлға ретінде қалыптастыру. Бұл міндетті жүзеге асыруда мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін арттыру ерекше маңызға ие. Қазақстанда педагогикалық білім беруді жаңғырту үдерісі жаңа мазмұндағы білім беру стандарттарын енгізу, цифрлық технологияларды пайдалану, инклюзивті білім беру жүйесін дамыту және халықаралық тәжірибелерді бейімдеу бағытында жүзеге асырылуда. Осы тұрғыда коллективті зерттеу ортасы мектеп мұғалімдерінің кәсіби дамуы мен зерттеушілік мәдениетін жетілдірудің тиімді құралы ретінде қарастырылады.

Бірлескен зерттеу ортасы жағдайында мұғалімдердің кәсіби дамуы ынтымақтастық (Жигулина О.В., Турусова Н.Г. 2018), өзара оқыту (Дьяченко В.К. 1991) және бірлескен ғылыми ізденіс принциптеріне негізделген (Захарова Т.А. 2009). Мұндай орта жаңа зерттеу мәдениетін қалыптастыруға мүмкіндік туғызады, онда мұғалімдер өз тәжірибелерін түсінеді, бірлескен зерттеулер жүргізеді, нәтижелерді талдайды және білім беру процесіне инновациялық тәсілдерді енгізеді.

Бірлескен зерттеу қызметі мұғалімдердің сыни ойлауын, аналитикалық және коммуникативті дағдыларын, сондай-ақ педагогикалық мәселелерді шешуде ғылыми әдістерді қолдану қабілетін дамытуға ықпал етеді. Тәжірибе алмасу және мәселелерді бірлесіп талқылау арқылы оқыту сапасы артады, инновациялар мен кәсіби өсуге дайындық қалыптасады.

Қазақстандық контексте бірлескен зерттеу орталары мектептердің, ЖОО-лардың және әдістемелік орталықтардың күш-жігерін біріктіре отырып, педагогикалық білім беруді жаңғырту құралына айналады. Олар мұғалімдердің үздіксіз дамуын қамтамасыз етеді, тұрақты кәсіби қауымдастықтарды қалыптастырады және олардың зерттеуші және білім беру өзгерістерінің агенті ретіндегі мәртебесін көтеруге ықпал етеді.

Қазақстандық ғалымдар командалық жұмыс дағдыларын қалыптастыру, болашақ мұғалімдерді кәсіби даярлау процесінде ынтымақтастықты, коллаборативке үйрету өте маңызды деп көрсетеді. Коллаборативтің негізгі талабы – ортақ табысқа қол жеткізу үшін біріктіреді (Берикханова А және басқалар 2022).

Қазіргі педагогикалық білім беру инновациялық даму, білім беру процесін цифрландыру және ізгілендіру талаптарына негізделген терең қайта құру кезеңін бастан кешуде. Бұл өзгерістердің негізгі бағыттарының бірі-педагогикалық қызметтің индивидуалистік формаларынан тәжірибе алмасуға, бірлескен зерттеуге және жаңа білімді ұжымдық құруға негізделген өзара әрекеттесудің бірлескен (бірлескен) модельдеріне көшу.

Білім беру мазмұнын жаңарту және педагогтердің кәсіби дербестігін арттыру саясаты белсенді іске асырылатын Қазақстан жағдайында мектеп мұғалімдерінің коллаборативті зерттеу ортасын қалыптастыру ерекше маңызға ие. Мұндай орта педагогикалық зерттеу мәдениетін дамытуға, әдістемелік жұмыстың сапасын арттыруға және теорияны практикамен біріктіруге ықпал етеді.

Коллаборативті орта – бұл мұғалімдердің тәжірибе алмасып қана қоймай, бірлесіп зерттеу жүргізу, өз тәжірибесін талдау және жетілдіру үшін құрылған кәсіби қауымдастық (Смагулова Г.А. және басқалар 2022).

Мақаланың мақсаты – халықаралық ғылыми әдебиеттер негізінде Қазақстандағы педагогикалық білім беруді жаңғырту жағдайында мектеп мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін дамытудағы коллаборативті зерттеу ортасының әлеуетін талдау.

Талдаудың теориялық негізін прагматикалық конструктивизм идеялары (Дж. Дьюи, 1938), кәсіби тәжірибешілер қауымдастығының тұжырымдамасы (Э.Вэнгер, 1998) және «action research» принциптері (К. Левин, 2000), (Дж. Эллиот, 1991) құрайды. Осы тәсілдерге сәйкес мұғалімнің кәсіби дамуы тәжірибені бірлесіп түсіну, гипотеза жасау және нақты мектеп жағдайында микро зерттеулер жүргізу процесінде жүреді. Бірлескен зерттеу ортасы ретінде әрекет етеді:

- тәжірибе және білім алмасу платформасы;
- кәсіби қолдау және тәлімгерлік жүйесі;
- педагогикалық институттар үшін инновациялар мен кері байланыс құру механизмі.

Шетелдік еңбектерде бірлескен педагогикалық зерттеулер педагогтерге мұғалімдер, ғалымдар мен мемлекеттік органдар арасындағы алшақтықты жою мақсатында сыныптар мен мектептерді зерттеуге қатысуға мүмкіндік береді (Meurers & Rust 2003). Осы орайда соңғы жылдарда оқытушылар, студенттер, әкімшілер және университет профессорлары арасында көптеген бірлескен зерттеулер жүргізілген (Olson, 1997; Cochran-Smith & Lytle, 2009; Wells, 2001; Wells және т.б., 1994). Мұндай ынтымақтастық білім беру зерттеулерін мұғалімдерге қол жетімді етті және осылайша мұғалімдерге білім беру зерттеулерін жүргізуге кедергі келтіретін күштер теңсіздігін ішінара жоюға көмектесті (M. Christianakis, 2010).

Педагогикалық білім беру саласындағы коллаборативті зерттеу жұмыстары практика мен теорияның күрделілігін түсінуге көмектеседі. Жалпы ынтымақтастық университеттер мен мектептер арасындағы тарихи келіспеушіліктерді жеңіп қана қоймай, болашақ мұғалімдерге білім беру зерттеулеріне қатысу үшін пайдалы модельдер ұсынады. Егер мұғалімдер, тәрбиешілер мен ғалымдар өздерін білім беру саласындағы зерттеулерге қатысатын авторлар ретінде қабылдай бастаса, онда оқытуда оған қатысушылар өз пікір-

лерінің, идеяларының және перспективаларының кең ауқымын көрсете алады.

Коллаборативті зерттеу ортасы ұғымы педагогикадағы ынтымақтастық, кәсіби үйрену және білімді бірлесіп өндіру идеялары негізінде қалыптасты. Оның теориялық бастауын teacher as researcher және action research тұжырымдамаларынан көруге болады. L. Stenhouse мұғалімді оқу бағдарламасын орындаушы емес, оны жетілдіретін зерттеуші ретінде қарастырса, J. Elliot зерттеуді практиканы өзгертуге бағытталған циклдік үдеріс ретінде түсіндірді, ал K. Lewin әрекеттік зерттеу арқылы әлеуметтік өзгерістерді ғылыми негізде жүзеге асыру моделін ұсынды. Коллаборативті зерттеу ортасының маңызды теориялық негіздерінің бірі – E. Wenger (1998) әзірлеген Communities of Practice тұжырымдамасы. Бұл теорияға сәйкес кәсіби даму ортақ тәжірибе, бірлескен міндет және тұрақты коммуникация арқылы іске асады. Мектеп жағдайында мұндай орта мұғалімдердің тәжірибе алмасуын, кәсіби тіл қалыптастыруын, бірлескен рефлексиясын және инновациялық шешімдерді ұжымдық іздеуін қамтамасыз етеді. Сонымен қатар мұғалімдердің кәсіби дамуының тиімді үлгілерінің бірі ретінде Professional Learning Communities (PLC) моделі қарастырылады. PLC мұғалімдердің жүйелі түрде бірлесіп жұмыс істеуін, оқыту нәтижелерін талдауын және деректерге негізделген шешімдер қабылдауын көздейді. Зерттеулер PLC енгізілген мектептерде оқыту сапасының жоғарылайтынын, мұғалімдердің кәсіби мотивациясының артатынын және оқушылар жетістігінің жақсаратынын көрсетеді. Коллаборативті зерттеу ортасының терең әдіснамалық негізі әлеуметтік конструктивизммен де сабақтас. Л.С. Выготский танымның әлеуметтік табиғатын негіздей отырып, білімнің жеке емес, диалог пен бірлескен әрекет барысында қалыптасатынын дәлелдеді. Осы тұрғыдан алғанда, коллаборативті зерттеу ортасы мұғалімдердің кәсіби дамуын қамтамасыз ететін, білімді ұжымдық түрде құруға бағытталған және педагогикалық білім беруді жаңғыртудың стратегиялық тетігі ретінде сипатталады.

Қазақстандық контексте бірлескен зерттеу ортасы педагогикалық практика мен ғылымды өзара байытуды қамтамасыз ете отырып, мектеп пен жоо арасындағы көпір бола алады.

Коллаборативті зерттеу ортасы ұғымы соңғы онжылдықта әлемдік педагогикада кеңінен қолданылуда. Оның теориялық негіздерін жоғарыда атап кеткендей Дж. Дьюидің тәжірибелік оқыту теориясы, Л.С. Выготскийдің әлеуметтік-мәдени даму тұжырымдамасы және қазіргі конструктивистік оқыту теориялары құрайды (Л.С. Выготский 1999).

Халықаралық тәжірибеде зерттеудің мынадай модельдер кеңінен тараған:

1. Lesson Study – Жапонияда бастау алып, бүгінде әлемнің көптеген елдерінде қолданылатын әдіс. Ол мұғалімдердің бірлесіп сабақ жоспарлау, өткізу, талдау арқылы оқыту сапасын жетілдіруін көздейді.

2. Action Research – мұғалімнің өзінің педагогикалық тәжірибесін зерттеп, оны жетілдіруге бағытталған циклдік зерттеу әдісі.

3. Professional Learning Communities (PLC) – кәсіби оқыту қауымдастықтары, мұғалімдердің жүйелі түрде кездесіп, тәжірибе алмасып, ортақ мәселелерді шешуіне жағдай жасайды.

Қазақстандық білім беру жүйесінде бұл тәсілдер жаңартылған білім мазмұнымен, критериялды бағалау жүйесімен және педагогтердің біліктілігін арттыру бағдарламаларымен үйлестіріліп енгізілуде.

Материалдар мен әдістер

Мақала теориялық зерттеу сипатында орындалды. Төмендегі әдістер қолданылды: ғылыми әдебиеттерді жүйелі талдау, салыстырмалы талдау, концептуалдық синтез, теориялық модельдеу.

Талдау барысында халықаралық және отандық еңбектердегі мұғалімдердің коллаборативті кәсіби дамуына қатысты теориялар мен модельдер қарастырылды.

Коллаборативті зерттеу ортасының әлеуеті – бұл тиімді өзара әрекеттесуді, жаңа білімді бірлесіп құруды, тәжірибе алмасуды және сенім, өзара оқыту және жауапкершілік негізінде инновациялық қызметті дамытуды қамтамасыз ететін білім беру немесе кәсіби қоғамдастыққа қатысушылардың мүмкіндіктері, ресурстары мен жағдайларының жиынтығы. Бұл әлеует топтың (біздің жағдайда – мектеп мұғалімдері) ұжымдық зерттеуді жүзеге асыру, идеялармен алмасу, бірлескен эксперименттер жүргізу және педагогикалық практиканың кәсіби өсуіне және жаңғыртылуына ықпал ететін шешімдер әзірлеу мүмкіндігін көрсетеді. Бірлескен зерттеу ортасының әлеует арқылы бірнеше компоненттер көрінеді. Оны біз төмендегі кестеде көрсетеміз.

Кесте 1. Коллаборативті әлеует арқылы көрінетін компоненттер

№	Компоненттер	Сипаттамасы
1	Мотивациялық компонент	мұғалімдердің ынтымақтастыққа дайындығы, зерттеу қызметіне қызығушылық, шешімдерді бірлесіп іздеудің құндылығын түсіну.
2	Коммуникативті компонент	тиімді коммуникацияларды құру, сенім мен өзара көмек атмосферасын сақтау мүмкіндігі.
3	Когнитивті компонент	зерттеу және аналитикалық дағдыларды меңгеру, білімді бөлісу мүмкіндігі.
4	Ұйымдастырушылық компонент	бірлескен жұмыс формаларын қолдайтын институционалдық және желілік механизмдердің болуы.
5	Инновациялық компонент	педагогикалық инновацияларды бірлесіп құруға және енгізуге бағдарлау.

Коллаборативті зерттеу ортасы идеялармен алмасу алаңы ретінде ғана емес, инновациялық педагогикалық тәсілдер туатын, тәжірибені сыни тұрғыдан түсіну жүзеге асырылатын және жаңа типтегі кәсіби ойлау қалыптасатын тәжірибеші-зерттеушілер қауымдастығы ретінде қарастырылады. Ол педагогтарды, әдіскерлерді, ғылыми жетекшілерді және педагогикалық жоғары оқу орындарының студенттерін оқыту мен тәрбиелеудің тиімділігін арттыруға бағытталған жалпы зерттеу міндеттері төңірегінде біріктіреді.

Коллаборативті ортаның әлеуетін түсіну педагогикалық білім беруді модернизациялау процесіне жаңа көзқараспен қарауға мүмкіндік береді-ғылым мен практиканың екіжақты қозғалысы ретінде, мұнда мұғалім тек әдістемелік сүйемелдеу нысаны ғана емес, сонымен бірге ғылыми ізденістің белсенді субъектісі ретінде әрекет етеді. Бұл жұмыс бірлескен зерттеу ортасының теориялық негіздерін, құрылымдық компоненттері мен мүмкіндіктерін ашуға, сондай-ақ оның мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін дамытудағы және қазіргі мұғалімнің зерттеу мәдениетін қалыптастырудағы рөлін талдауға бағытталған. Сондықтан оның әлеуетін ашып көрсету маңызды (кесте №2).

Кесте 2. Коллаборативті зерттеу ортасының әлеуеті

№	Әлеует	Сипаттамасы
1	Институционалдық әлеует	Мектептер мен педагогикалық жоғары оқу орындарын бірыңғай зерттеу кластерлеріне біріктіруді қамтиды. Мысалы, School-University Partnership практикасы оқыту мазмұны мен технологияларын жетілдіруге бағытталған бірлескен зерттеу жобаларын қалыптастыруға мүмкіндік береді.
2	Кәсіби әлеуеті	Ынтымақтастық мұғалімдердің сыни ойлау, зерттеу сауаттылығы, аналитикалық және коммуникациялық дағдылар сияқты құзыреттіліктерін дамытуға ықпал етеді. Мұғалімдер орындаушылардың рөлінен педагогикалық инновациялардың бірлескен авторларының рөліне ауысады.

3	Инновациялық әлеует	Зерттеу ортасы педагогикалық тәжірибені үнемі жаңартып отыру мәдениетін қалыптастырады. Мектептегі зерттеулердің нәтижелері педагогикалық жоғары оқу орындарының бағдарламаларына енгізілуі мүмкін, бұл олардың тәжірибеге бағдарлануын арттырады.
4	Әлеуметтік-мәдени әлеует	Бірлескен зерттеулер білім беру кеңістігінде серіктестік пен сенім құндылықтарын қалыптастыруға ықпал ететін тәрбиешілерді, ата-аналарды, оқушыларды, жергілікті қоғамдастық өкілдерін біріктіреді.

Коллоборативті ортаны зерттеу шеңберінде әдістемелік негіз ретінде білім беру процесіне қатысушылардың бірлескен танымына, өзара іс-қимылына және рефлексиясына бағдарланған қазіргі заманғы гуманитарлық зерттеу тәсілдерінің қатарына жататын бірлескен зерттеу (collaborative inquiry / collaborative research) әдісі пайдаланылуға болады. Бірлескен әдіс әлеуметтік конструктивизм идеяларына негізделген, оған сәйкес білім бірлескен қызмет, тәжірибе алмасу және семантикалық өзара әрекеттесу процесінде қалыптасады. Зерттеу ынтымақтастығы мұғалімдер, әдіскерлер және ғылыми жетекшілер «субъектілер» және «бақылаушылар» ретінде емес, гипотеза, деректерді талдау және нәтижелерді түсіндіру процесінде тең құқылы серіктестер ретінде әрекет етеді деп болжайды.

Коллоборативті зерттеу әдісі мыналарға бағытталған:

- педагогтарды зерттеу практикасы қауымдастығына біріктіру;
- қатысушылардың зерттеу құзыреттілігі мен сыни ойлауын қалыптастыру;
- өзара оқыту және рефлексивті талдау мәдениетін дамыту;
- білім беру ортасы үшін іс жүзінде маңызды нәтижелер алу.

Зерттеу логикасы тұрғысынан бұл әдіс нақты зерттеу (action research), деректерді сапалы талдау, жеңілдету әдістері мен тәжірибеге бағытталған дизайн элементтерін біріктіреді. Негізгі назар тек теориялық тұжырымдар алуға ғана емес, сонымен қатар қатысушылардың тәжірибесін өзгертуге де аударылады, бұл әдісті динамикалық және трансформациялық етеді.

Коллоборативті зерттеу процесі кезең – кезеңімен құрылады:

1. Жалпы зерттеу мәселесін анықтау (белгілі бір мектептің немесе аймақтың мұғалімдеріне қатысты).
2. Зерттеу тобын – мұғалімдерді, әдіскерлерді, студенттерді және ғылыми кеңесшілерді біріктіретін кәсіби қауымдастықты қалыптастыру.
3. Зерттеудің бірлескен дизайны – талдау мақсаттарын, әдістерін, құралдарын, критерийлерін талқылау.
4. Қатысушылардың деректерді тең негізде жинауы және түсіндіруі.
5. Ұжымдық рефлексия – тәжірибені талдау, табысты тәжірибені анықтау, қиындықтарды талқылау.
6. Нәтижелерді педагогикалық қоғамдастыққа тарату – басылымдар, мастер-кластар, кәсіби семинарлар.

Жоғарыдағы айтылған мәселелерге орай, әдістің негізгі сипаттамаларына мыналар жатады:

- партисипативтілік (барлық қатысушылардың зерттеу процесіне қатысуы);
- рефлексивтілік (өзінің педагогикалық тәжірибесін талдау пәні ретінде түсіну);
- диалогтық (ашық пікір алмасуды және интерпретацияны ұйымдастыру);
- практикалық бағыт (білім беру практикасын жақсартуға бағдарлау).

Осылайша, коллоборативті зерттеу әдісі ғылыми және практикалық тәсілдерді біріктіруге, мұғалімдердің кәсіби ойлауын белсендіруге мүмкіндік береді және педагогикалық ұжымның зерттеу мәдениетін қалыптастыруға ықпал етеді. Оны Қазақстанда педагогикалық білім беруді жаңғырту контекстінде қолдану ғылым мен мектепті интеграциялау, педагогтің дербестігі мен субъективтілігін өз практикасын зерттеуші ретінде дамыту үшін жаңа мүмкіндіктер ашады.

Нәтижелер мен талқылау

Іс жүзінде коллаборативті зерттеу ортасының элементтері қазірдің өзінде жүзеге асырылуда:

- action research белсенді енгізілетін Назарбаев Зияткерлік мектептерінің (НЗМ) бағдарламалары;
- зерттеу құзыреттілігін дамытуға бағытталған біліктілікті арттыру курстары («Өрлеу» АҚ);
- мұғалімдер жоо оқытушыларымен бірлескен жобаларға қатысатын педагогикалық инновациялардың университеттік зертханалары.

Коллаборативті зерттеу ортасының құбылысын қарастыру оның мұғалімдердің кәсіби дамуының маңызды факторы және педагогикалық білім беруді модернизациялау құралы екенін дәлелдеуге мүмкіндік береді. Мазмұнын жаңартуға, зерттеу мәдениетін дамытуға және педагогтердің дербестігін арттыруға бағдарланған қазақстандық білім беру жүйесін трансформациялау жағдайында мұғалімдердің ынтымақтастығы мен зерттеу белсенділігі ерекше мәнге ие болады.

Бірлескен орта педагог тек әдістемелік ұсыныстарды орындаушы ғана емес, сонымен қатар өз қызметін дербес талдауға, бағалауға және жетілдіруге қабілетті педагогикалық білімнің тең авторы болған кезде ғылым мен практиканы интеграциялау үшін жаңа мүмкіндіктер туғызады. Бұл тәсіл мұғалімнің кәсіби сәйкестігінің өзгеруіне ықпал етеді - «білім таратушыдан» білім шындығын рефлективті зерттеушіге дейін.

Талқылаудың негізгі аспектілерінің бірі – ынтымақтастық пен кәсіби құзыреттілік арасындағы байланысты түсіну. Тәжірибені бақылау және талдау нәтижелері бірлескен зерттеулерге қатысу мұғалімдердің келесі құзыреттерін күшейтетінін көрсетеді:

- 1) Зерттеу – мәселені тұжырымдау, әдістерді таңдау және нәтижелерді талдау қабілеті.
- 2) Коммуникативті-сындарлы диалог жүргізу және тәжірибе алмасу мүмкіндігі.
- 3) Рефлективті-өзінің педагогикалық шешімдерін сыни тұрғыдан түсінуге дайын болу.
- 4) Инновациялық-оқытуда жаңа тәсілдерді іздеуге және енгізуге ұмтылу.

Сонымен қатар, коллаборативті зерттеу қызметі мұғалімдердің психологиялық оқшаулану деңгейі төмендейтін, өзара көмек пен сенім мәдениеті қалыптасатын кәсіби қолдау қауымдастығын қалыптастыруға ықпал етеді. Бұл әсіресе қазіргі мектепке қатысты, мұнда педагогикалық жүктеме мен әлеуметтік қиындықтар көбінесе эмоционалды күйзеліске және мотивацияның төмендеуіне әкеледі.

Алайда коллаборативті формаларды жүзеге асырудың белгілі бір қиындықтарын атап өту маңызды:

- мұғалімдердің зерттеу дағдыларының жетіспеушілігі;
- бірлескен кездесулер мен талқылаулар үшін шектеулі уақыт;
- мектеп әкімшілігі мен әдістемелік орталықтар тарапынан ұйымдастырушылық қолдаудың қажеттілігі;
- тұрақты инфрақұрылымға қажеттілік (ресурстық орталықтар, ғылыми сүйемелдеу, цифрлық платформалар).

Талқылауларды қорытындылай келе, коллаборативті зерттеу ортасын сәтті дамыту үшін жүйелі тәсіл қажет, оның ішінде:

- зерттеу мектептерінің ұлттық желісін құру;
- білім беру саясаты деңгейінде педагогтердің бастамаларын қолдау;
- Action research элементтерін педагогикалық жоо бағдарламаларына қосу институционалдық жағдайлар жасау (біліктілікті арттыру бағдарламаларына зерттеу тәжірибелерін енгізу);
- бірлесіп жұмыс істеу және деректермен алмасу үшін цифрлық құралдарды дамыту;
- педагогикалық қоғамдастықта ашық диалог пен сенім мәдениетін қалыптастыру;
- зерттеу нәтижелері мен әдістемелерімен алмасу үшін цифрлық платформаларды әзірлеу;
- мектеп зерттеушілеріне арналған гранттық жобаларды қолдау.

Осылайша, коллаборативті зерттеу ортасының теориялық және практикалық аспектілерін талқылау оның әлеуеті педагогикалық өзара әрекеттесудің жаңа түрін — оқыту, зерттеу және дамыту кәсіби өсудің бірыңғай процесінде біріктірілетін жерде құру екенін көрсетеді.

Коллаборативті орта тек біліктілікті арттыру құралына ғана емес, білім беруді жаңғыртудың тұрақтылығы мен сапасын қамтамасыз ететін педагогикалық ойлауды трансформациялау тетігіне айналады.

Қорытынды

Халықаралық теориялық талдау мектеп мұғалімдерінің коллаборативті зерттеу ортасы педагогикалық білім беруді жаңғыртудың қуатты тетігі екенін көрсетті. Ол мұғалімдердің кәсіби дамуын жеделдетеді, зерттеушілік мәдениетін қалыптастырады, инновациялық тәжірибелерді таратады және білім беру сапасын арттыруға ықпал етеді.

Мектеп мұғалімдерінің коллаборативті зерттеу ортасы педагогикалық білім беруді жаңғыртудың қуатты құралы болып табылады. Ол теория мен практиканы біріктіреді, мұғалімдерде зерттеушілік ойлауды қалыптастырады, кәсіби автономия мен инновациялық әлеуетті дамытуға ықпал етеді. Қазақстан үшін мұндай орта педагогикалық жүйені тұрақты жаңартудың және оның халықаралық деңгейде бәсекеге қабілеттілігін арттырудың негізі бола алады. Мәселені теориялық тұрғыдан қарау коллаборативті зерттеу ортасы қазіргі педагогикалық білім беруді жаңарту мен дамытудың негізгі факторларының бірі болып табылады деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Оның әлеуеті мұғалімдерді, зерттеушілерді, әдіскерлерді және студенттерді бірлескен таным, инновация және рефлексияға бағытталған бірыңғай кәсіби қоғамдастыққа біріктіру қабілетінде жатыр.

Педагогикалық зерттеудегі ынтымақтастық серіктестікке, теңдікке, сенімге және өзара жауапкершілікке негізделген кәсіби өзара әрекеттесудің жаңа моделін қалыптастыруға ықпал етеді. Дәл осы принциптер жеке тәжірибеден ұжымдық білімге көшуге жағдай жасайды, бұл өз кезегінде педагогикалық процестерді тереңірек түсінуге және практикалық мәселелердің тиімді шешімдерін іздеуге мүмкіндік береді.

Қазақстандағы педагогикалық білім беруді жаңғырту жағдайында мектеп мұғалімдерінің кәсіби дамуын қолдау мақсатында коллаборативті зерттеу ортасының әлеуеті жоғары екені дәлелденді. Мұндай орта мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін арттырып қана қоймай, олардың зерттеушілік мәдениетін қалыптастырады, инновацияларды меңгеруіне ықпал етеді және білім беру сапасын арттыруға жағдай жасайды.

Қарастырылған тәсіл мұғалімдердің бірлескен зерттеулерге қатысуы ықпал ететіндігін көрсетеді:

- зерттеу мәдениеті мен кәсіби рефлексияны дамыту;
- педагогикалық шындықты талдау және түсіндіру дағдыларын нығайту;
- инновациялық қызметке дайындықты қалыптастыру;
- тұрақты кәсіби байланыстар мен тәжірибешілер қауымдастығын құру.

Қазақстандағы педагогикалық білім беруді жаңғырту контекстінде коллаборативті зерттеу ортасы ғылыми теория мен мектеп практикасы арасындағы алшақтықты жоюға мүмкіндік бере отырып, педагогтердің кәсіби дербестігі мен үздіксіз дамуының құралына айналады. Оны енгізу ұйымдық қолдауды, цифрлық ресурстарды, институционалдық бағдарламаларды дамытуды және мектептер мен жоғары оқу орындарында ашық ғылыми диалог мәдениетін қалыптастыруды талап етеді.

Қорытындылай келе, коллаборативті зерттеу ортасының әлеуеті білімді бірлесіп құру ғана емес, сонымен бірге мұғалімнің рөлін — белсенді зерттеуші, білім беру инновацияларының бірлескен авторы және білім беру жүйесінде оң өзгерістерді бастауға қабілетті кәсіби қоғамдастықтың қатысушысы ретінде қайта қарастыру болып табылады. Сондықтан, болашақта коллаборативті зерттеу ортасын білім беру жүйесінде кеңінен енгізу педагогикалық білімді жаңғыртудың негізгі бағыттарының бірі болып қала береді.

Авторлардың қосқан үлесі:

Тулепбергенова А.У. - ғылыми дереккөздерді іздеуді, іріктеуді және жүйелеуді жүзеге асырды, олардың салыстырмалы талдауын жүргізді, нәтижелерін қорытындылады және қолжазбаның соңғы нұсқасын дайындады.

Орынбекова А.С. - техникалық редакциялау жұмыстарын атқарды және журнал талаптарына сай форматтауға жауап берді.

Кенжебаева К.С. - салыстырмалы талдау жүргізді, зерттеу құрылымын жобалап, аналитикалық материалдарды жинады

Қайрат А.Қ. - мақаланың құрылымдық сәйкестігін қамтамасыз етті. сілтемелер мен әдебиеттер тізімін рәсімдеді.

Әдебиеттер тізімі

- Тоқаев Қ.К. (2024) Әділетті Қазақстан: заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм» Қазақстан халқына Жолдауы. Астана.
- Курманбекова М.Б. (2023) Подготовка будущего педагога-психолога к вовлечению подростков в проектно-исследовательскую деятельность. //Диссертация на соискание степени доктора философии (PhD) по специальности 6D010300 – Педагогика и психология - Алматы. с.184
- Тұрысжанова Р.К. (2002) Қазақстан білім жүйесінде рухани-адамгершілік құндылықтарды қалыптастыру проблемасы. Алматы. б.45.
- Карпов А.О. (2015) Фундаментальные структуры и перспективы исследовательского образования как проблема философии науки: автореф. ...док. филос. наук: 09.00.08. Москва. с.52.
- Пентин А.А. (2006) Учебные исследования и проекты - понятия близкие, но не тождественные. Директор школы. №2. с.19-33.
- Новосёлов С.А., Зверева Т.В. (2009) Феномен проектно-исследовательской деятельности в образовательном процессе. Педагогическое образование. №3. с.38-42.
- Таубаева Ш.Т., Булатбаева А.А., Жексембинова А.К. (2014) Сущность и структура исследовательской деятельности магистранта педагогических специальностей. Матер. 6-й междунар. науч.-практ. конф. «Сравнительное образование: методология, вопросы и современные тенденции». Алматы. с. 121-127.
- Кризис как шанс для развития. Шестые Сабуровские чтения [Электронный ресурс]: сб. ст. /Т.В. Абанкина (2015). Москва: Логос.
- Менг Т.В. (2008) Средовый подход к организации образовательного процесса в современном вузе //Изв. Рос. гос. пед. ун-та им. А.И. Герцена. № 52. с. 70-83.
- Дудина Л.И. (1996) Управление научно-методической работой как фактор повышения профессиональной компетентности педагогов образовательного учреждения инновационного типа (гимназия): Автореферат, дис. к-та пед. наук. Челябинск. с.26.
- Загвязинский В.И., Атаханов Р. (2001) Методология и методы психолого-педагогического исследования. Москва: Академия. с.208.
- Кузьмина Н.В. (1990) Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. Москва. с.123.
- Мареев В.И. (1999) Теоретические основы исследовательской деятельности преподавателя вуза: Дис. д-ра пед. наук. Волгоград. с.294.
- Сластенин В.А., Подымова У.С. (1997) Педагогика: Инновационная деятельность. – Москва: Магистр. с.224.
- Станкин М.М. (1998) Профессиональные способности педагога: Акмеология воспитания и обучения. Москва. с.368.
- Stenhouse L. (1975) An introduction to Curriculum Research and Development. London: Heineman. p.248.
- Эллиот Дж. Стив Джобс. (2013) Уроки лидерства /Джей Эллиот, Уильям Саймон; пер. с англ. Н. Яцюк. 2-е изд. Москва: Манн, Иванов и Фербер; Эксмо, с.240.
- Жигулина О.В., Турусова Н.Г. Основные характеристики педагогики сотрудничества. Режим доступа: <https://moluch.ru/archive/217/52226/> (дата обращения: 29.09.2018).
- Дьяченко В.К. (1991) Сотрудничество в обучении: О коллектив. способе учеб. работы: Кн. для учителя. Москва: Просвещение. с.152.
- Захарова Т.А. (2009) Метод совместного анализа (конджойнт-анализ). Москва: КДУ. с.178.
- Берикханова А., Ибраимова Ж., Ибраева М. (2022) Актуальность создания коллаборативной учебной среды в профессиональной подготовке будущих учителей. Образование и саморазвитие. Том 17. № 2. с.144-156.
- Смагулова Г.А., Калдыбаева С.Б. (2022) Коллаборативные формы профессионального развития педагогов в условиях обновления образования. Вестник КазНПУ им. Абая. Серия «Педагогика и психология». №3.

- Dewey J. (1938) *Experience and Education*. New York: Macmillan.
- Wenger E. (1998) *Communities of Practice: Learning, Meaning, and Identity*. Cambridge University Press.
- Левин К. (2000) *Динамика групп*. СПб: Речь.
- Дж. Эллиот Elliot J. (1991). *Action Research for Educational Change*. Open University Press.
- Meyers E., Rust F. (Eds.) (2003) *Taking action with teacher research*. Portsmouth, NH: Heinemann. p.17-40.
- Olson M. (1997) *Collaboration: An epistemological shift*. In Christiansen H., Goulet L., Krentz C., Maers H. (Eds.), *Recreating relationships: Collaboration and educational reform* Albany, NY: State University of New York Press. p.13-25.
- Cochran-Smith M., Lytle S.L. (2009) *Inquiry as stance: Practitioner research for the next generation*. New York: Teachers College Press.
- Wells G. (2001) *Action, talk, & text: Learning and teaching through inquiry*. New York: Teachers College Press. p.1-22.
- Wells G., Bernard L., Gianotti M., Keating C., Konjevic C., Kowal M., Maher A., Mayer A., Moscoes T., Orzechowska E., Smieja A., Swartz L. (1994) *Changing schools from within: Creating communities of inquiry*. Portsmouth, NH: Heinemann.
- Christianakis M. (2010) *Collaborative research and teacher education*. *Issues in Teacher Education*, Fall Volume 19, Number 2. p.109-125.
- Выготский Л.С. (1999) *Мышление и речь*. Изд.5, испр. Москва: «Лабиринт». с.352.

А.У. Тулепбергенова¹, А.С. Орынбекова*², К.С. Кенжебаева³, А.К.Кайрат⁴

¹Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан.

^{2,4}Шакарим Университет, Семей, Казахстан.

³Кызылординский университет имени Коркыт Ата, Кызылорда, Казахстан.

Потенциал совместной исследовательской среды школьных учителей в модернизации педагогического образования в Казахстане

Аннотация. В статье рассматриваются роль и потенциал совместной исследовательской среды учителей школ в процессе модернизации педагогического образования Казахстана. Обосновывается необходимость интеграции исследовательской деятельности педагогов в систему непрерывного профессионального развития. Определены основные характеристики среды совместного исследования: сетевое взаимодействие, совместное производство знаний, развитие профессиональных компетенций и рефлексивных практик. Показано влияние таких сред на повышение качества образовательного процесса и формирование инновационной культуры педагогов. В статье авторы доказывают на примерах, что коллаборативная исследовательская деятельность педагогов способствует формированию профессиональных сообществ, развитию рефлексивных и аналитических навыков, повышению качества педагогического опыта.

Цель статьи – на основе международной научной литературы проанализировать теоретико-методологические основы коллаборативной исследовательской среды школьных учителей и её потенциал в модернизации педагогического образования. В качестве методологии исследования использованы методы теоретического анализа, сравнительного анализа, интерпретационного синтеза и концептуального моделирования. Были систематизированы и рассмотрены широко распространённые в международной практике модели Professional Learning Communities, Communities of Practice, Action Research, Collaborative Inquiry. В результате анализа определены ключевые компоненты коллаборативной исследовательской среды: институциональная поддержка, культура профессионального доверия, исследовательская компетентность, лидерство, цифровое взаимодействие и инновационная активность. Кроме того, обосновано, что данная среда способствует развитию профессиональной автономии учителей, рефлексивной практики, исследовательской культуры и повышению качества образования.

В заключении авторы приходят к выводу, что развитие коллаборативной исследовательской среды способствует становлению педагогов как субъектов инноваций и создает условия для устойчивого профессионального роста, что является важным направлением модернизации педагогического образования Казахстана.

Ключевые слова: Коллаборативная исследовательская среда, коллаборативный исследовательский процесс, педагогическое образование, профессиональное развитие учителей, исследовательская культура, модернизация, международный опыт.

A. Tulepbergenova¹, S. Orynbekova*², K. Kenzhebayeva³, A. Kairat⁴

¹*L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan*

^{2,4}*Shakarim University, Semey, Kazakhstan*

³*Korkyt Ata Kyzylorda University, Kyzylorda, Kazakhstan*

Potential of the Collaborative Research Environment of School Teachers in the Modernization of Pedagogical Education in Kazakhstan

Abstract. The article examines the role and potential of a collaborative research environment for school teachers in the process of modernizing pedagogical education in Kazakhstan. The article substantiates the need to integrate the research activities of teachers into the system of continuous professional development. The main characteristics of a collaborative research environment are identified: networking, collaborative knowledge production, development of professional competencies and reflective practices. The article demonstrates the impact of such environments on improving the quality of the educational process and fostering an innovative culture among teachers. The authors use examples to show that collaborative research activities among teachers contribute to the formation of professional communities, the development of reflective and analytical skills and the improvement of teaching practices.

The aim of the article is to analyze, based on international scholarly literature, the theoretical and methodological foundations of the collaborative research environment of school teachers and its potential for the modernization of pedagogical education. The research methodology employed theoretical analysis, comparative analysis, interpretative synthesis, and conceptual modeling. Widely recognized international models such as Professional Learning Communities, Communities of Practice, Action Research, and Collaborative Inquiry were systematized and examined. The analysis identified the key components of a collaborative research environment, including institutional support, a culture of professional trust, research competence, leadership, digital interaction, and innovative activity. In addition, it was substantiated that such an environment contributes to the development of teachers' professional autonomy, reflective practice, research culture, and the improvement of educational quality.

The authors conclude that the development of a collaborative research environment contributes to the formation of teachers as subjects of innovation and creates conditions for sustainable professional growth, which is an important direction for the modernization of pedagogical education in Kazakhstan.

Keywords: Collaborative research environment, collaborative research process, pedagogical education, teachers' professional development, research culture, modernization, international experience.

References

Tokayev K.K. (2024). A Just Kazakhstan: Law and Order, Economic Growth, and Social Optimism [Address to the People of Kazakhstan]. Astana. [in Kazakh]

Kurmanbekova M.B. (2023). Preparation of future teacher-psychologists for involving adolescents in project-research activities (Doctoral dissertation, Al-Farabi Kazakh National University). Almaty. [in Russian]

Turyszhanova R. K. The problem of forming spiritual and moral values in the education system of Kazakhstan. (2002). Almaty. [in Kazakh]

Karpov A.O. (2015). Fundamental structures and prospects of research education as a problem of the philosophy of science (Doctoral dissertation abstract). Moscow. [in Russian]

Pentin A.A. (2006). Educational research and projects – concepts close but not identical. School Director, (2), 19–33. [in Russian]

Novosyolov S.A., Zvereva T.V. (2009). The phenomenon of project-research activity in the educational process. Pedagogical Education, (3), 38–42. [in Russian]

- Taubayeva Sh.T., Bulatbayeva A.A., Zhekseminova A.K. (2014). The essence and structure of research activities of master's students in pedagogical specialties. In Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Conference "Comparative Education: Methodology, Issues, and Modern Trends" (p.121-127). Almaty. [in Russian]
- Abankina T.V., et al. (Eds.). (2015). Crisis as an opportunity for development: Sixth Saburov Readings [Electronic resource]. Moscow: Logos. [in Russian]
- Meng T.V. (2008). Environmental approach to organizing the educational process in a modern university. Proceedings of the Herzen State Pedagogical University of Russia, (52), 70-83. [in Russian]
- Dudina L.I. (1996). Management of scientific and methodological work as a factor in increasing the professional competence of teachers of an innovative educational institution (gymnasium) (Doctoral dissertation abstract). Chelyabinsk. [in Russian]
- Zagvyazinsky V.I., Atakhanov R. (2001). Methodology and methods of psychological and pedagogical research. Moscow: Akademiya. [in Russian]
- Kuzmina N.V. (1990). Professionalism of the teacher and master of industrial training. Moscow. [in Russian]
- Mareev V.I. (1999). Theoretical foundations of the research activity of university teachers (Doctoral dissertation). Volgograd. [in Russian]
- Slastenin V.A., Podymova L.S. (1997). Pedagogy: Innovative activity. Moscow: Magistr. [in Russian]
- Stankin M.M. (1998). Professional abilities of a teacher: Acmeology of upbringing and education. Moscow. [in Russian]
- Stenhouse L. (1975). An Introduction to Curriculum Research and Development. London: Heinemann.
- Elliot J., Simon W. (2013). Steve Jobs: Lessons in Leadership (N. Yatsyuk, Trans., 2nd ed.). Moscow: Mann, Ivanov and Ferber; Eksmo. [in Russian translation]
- Zhigulina O.V., Turusova N.G. (2018). Main characteristics of the pedagogy of cooperation [Electronic resource]. Retrieved from <https://moluch.ru/archive/217/52226/> [in Russian]
- Dyachenko V.K. (1991). Cooperation in learning: On the collective method of educational work. Moscow: Prosveshchenie. [in Russian]
- Zakharova T.A. (2009). The method of conjoint analysis. Moscow: KDU Publishing. [in Russian]
- Berikhanova A., Ibraimova Zh., Ibraeva M. (2022). The relevance of creating a collaborative learning environment in the professional training of future teachers. Education and Self-Development, 17(2). 6.44-156.
- Smagulova G.A., Kaldybayeva S.B. (2022). Collaborative forms of teachers' professional development under education modernization. Bulletin of Abai KazNPU. Series "Pedagogy and Psychology," (3). [in Russian]
- Dewey J. (1938). Experience and Education. New York: Macmillan.
- Wenger E. (1998). Communities of Practice: Learning, Meaning, and Identity. Cambridge University Press.
- Levin K. (2000). Group Dynamics. St. Petersburg: Rech. [in Russian]
- Elliot J. (1991). Action Research for Educational Change. Open University Press.
- Meyers E., Rust F. (Eds.). (2003). Taking Action with Teacher Research (p.17-40). Portsmouth, NH: Heinemann.
- Olson M. (1997). Collaboration: An epistemological shift. In H. Christiansen, L. Goulet, C. Krentz, & H. Maers (Eds.), *Recreating Relationships: Collaboration and Educational Reform* (p.13-25). Albany, NY: State University of New York Press.
- Cochran-Smith M., Lytle S.L. (2009). *Inquiry as Stance: Practitioner Research for the Next Generation*. New York: Teachers College Press.
- Wells G. (2001). *Action, Talk, and Text: Learning and Teaching Through Inquiry* (p.1-22). New York: Teachers College Press.
- Wells G., Bernard L., Gianotti M., Keating C., Konjevic C., Kowal M., Maher A., Mayer A., Moscoe, T., Orzechowska E., Smieja A., Swartz L. (1994). *Changing Schools from Within: Creating Communities of Inquiry*. Portsmouth, NH: Heinemann.
- Christianakis M. (2010). Collaborative research and teacher education. *Issues in Teacher Education*, 19(2), p.109-125.
- Vygotsky L.S. (1999). *Thinking and Speech* (5th ed.). Moscow: Labirint. [in Russian]

Авторлар туралы мәлімет:

Тулепбергенова Ардак Усенгазиевна – Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Білім жоғары мектебінің «Педагогика және психология» мамандығы бойынша докторанты. 010000, Астана, Қазақстан.

Орынбекова Айнур Саматовна – хат-хабар авторы, «Шәкәрім университеті» КеАҚ, тілдік коммуникация кафедрасының аға оқытушысы. 070000, Семей қ., Қазақстан.

Кенжебаева Құндыз Сериковна – Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университетінің, «Педагогика, психология және бастауыш оқыту әдістемесі» білім беру бағдарламаларының аға оқытушысы, PhD. 120000, Қызылорда, Қазақстан.

Қайрат Айдос Қайратұлы – «Шәкәрім университеті» КеАҚ ғылыми қызметкері. 070000, Семей, Қазақстан.

Информация об авторах:

Тулепбергенова Ардак Усенгазиевна – докторант образовательной программы «Педагогика и психология» Высшей школы образования, Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева. 010000, г. Астана, Казахстан.

Орынбекова Айнур Саматовна – автор для корреспонденции, старший преподаватель кафедры языковой коммуникации, Университет Шакарима. 070000, г. Семей, Казахстан.

Кенжебаева Құндыз Сериковна – старший преподаватель образовательных программ «Педагогика, психология и методика начального обучения», Университет Коркыт ата, PhD. 120000, г. Кызылорда, Казахстан.

Қайрат Айдос Қайратұлы – научный сотрудник, Университ Шакарима. 070000, г. Семей, Казахстан.

Information about the authors:

Tulepbergenova Ardak – Doctoral student of the Educational Program “Pedagogy and Psychology,” Higher School of Education, L.N. Gumilyov Eurasian National University, 010000, Astana, Kazakhstan.

Orynbekova Ainur – author correspondence, Senior Lecturer, Department of Language Communication, Shakarim University, 070000, Semey, Kazakhstan.

Kenzhebayaeva Kundyz – Senior Lecturer of the Educational Programs “Pedagogy, Psychology and Methods of Primary Education,” PhD, Korkyt Ata Kyzylorda University, 120000, Kyzylorda, Kazakhstan.

Kairat Aidos – Researcher, Shakarim University, 070000, Semey, Kazakhstan.